

**CULISELE TRAGEDIEI SCUFUNDĂRII
CUIRASATULUI BRITANIC *HMS BARHAM*
– 25 NOIEMBRIE 1941**

ION MIHAI IONESCU¹

**THE BACKSTAGE OF THE TRAGEDY ARE SINKING
BRITISH BATTLESHIP *HMS BARHAM* - NOVEMBER 25, 1941**

ABSTRACT

HMS Barham is the only British battleship sunk by the U-boat during the Second World War. In 25 november 1941, The German submarine U-331 launched three torpedoes into her side wich forced HMS Barham to roll over to portside before a magazine store detonated. The battleship heels over and explodes. Huge palls of smoke rising from the stricken ship. HMS Barham sunk in short order. Several hours after the sinking, The British Admiralty realized that Germans had not learned the sinking of the ship, and seized the oportunity the generate false intelligence. Kriegsmarine (German Navy War) did not realize the loss of HMS Barham and the British Admiralty finally made the official announcement of the battleship loss on 27 January 1942.

Keywords: *HMS Barham*, german submarine *U-331*, Sidi Barrani, the British Admiralty.

După scufundarea legendarului portavion britanic *HMS Ark Royal* în 14 noiembrie 1941, misiunea submarinelor germane de a pune capăt dominației Royal Navy în Marea Mediterană și de a stopa atacurile navelor britanice asupra rutelor de aprovizionare ale *Panzer Gruppe Afrika* a continuat printr-o nouă lovitură de excepție: torpilarea și scufundarea cuirasatului britanic *HMS Barham*, cu un deplasament de 31.110 t, în 25 noiembrie 1941, la ora 16.29, la 60 mile marine NNE de Sidi Barrani, în dreptul litoralului egiptean, de către submarinul *U-331*, aflat la cea de a treia misiune din cadrul Flotilei 23 cu baza la Salamis (Grecia)². Acesta făcea parte din grupul *Goeben*, primul care a trecut prin strâmtoarea Gibraltar, fiind un U-boot de tip VII C construit la șantierele navale *Nordseewerke* din Emden și lansat la apă în 20

¹ Profesor, Liceul Teoretic "Stephan Ludwig Roth" – Mediaș;
e-mail: jimionescu@yahoo.com.

² Clay Blair, *Hitlers U-Boat War: The Hunters 1939-1942*, London, Cassell & Company, 2000, p. 147.

decembrie 1940³. Sub comanda Oberleutnant zur See (Oblt. z. S.) Hans-Dietrich Freiherr (Baron) von Tiesenhausen, care și-a început cariera în decembrie 1939 pe *U-23* în echipajul celebrului as al submarinelor din Kriegsmarine, Otto Kretschmer, supranumit "Otto cel tăcut"⁴. În 31 martie 1941, când *U-331* va intra în dotarea forțelor navale germane, baronul von Tiesenhausen va prelua comanda și va îndeplini două misiuni de patrulare navigând de la bazele din Kiel și Lorient până va fi transferat în Mediterana.

Contextul militar. În cea de-a treia sa misiune, *U-331*, cu numele de cod operațiunea *Hai (Rechin)*, debarcă în 17 noiembrie 1941 la E de Ras Gibeisa, pe litoralul Libiei, un comando format din 7 militari din unitatea specială *Lehrregiment Brandenburg*, care avea misiunea să mineze calea ferată de coastă dintre Sollum și Alexandria, și să arunce în aer un tren militar britanic⁵. Apoi submarinul continuă patrularea de-a lungul coastei egiptene, între Sollum-Mersa Matruh, și în apropierea apelor bazei navale britanice Alexandria. Între timp, în zorii zilei de 18 noiembrie, după o puternică pregătire de artilerie și de aviație, britanicii declanșează ofensiva terestră prin Corpurile 13 și 30 armată, care trec de defileul Halfaya, depășesc frontiera dintre Egipt și Libia, și ajung la Gabr-Saleh, ocupând a doua zi Sidi-Rezegh. La Bir-el-Gobi britanicii întâmpină rezistența Diviziei blindate *Ariete* și a Diviziei 21 tancuri germană, iar Divizia 90 infanterie împiedică trupele britanice din Tobruk să spargă încercuirea spre SE. Între 21-24 noiembrie 1941 se duc lupte grele în zona localității Sidi-Rezegh. Forțele Axei dețin inițiativa după recucerirea aerodromului, iar Divizia 7 blindată britanică pierde 113 tancuri din cele 141 alocate. Generalul Norrie, comandantul Grupului 30, ordonă retragerea pe Gabr-Saleh, iar Brigada 4 blindate este amenințată cu încercuirea

³ Submarinele germane de tipul VII C aveau un deplasament de suprafață de 769 t, iar în imersiune de 871 t. Lungime: 67,1 m; lățime: 6,21 m; pescaj: 4,74 m. Puterea instalată Diesel: 2.800-3.200 CP; electrică: 750 CP. Viteza maximă la suprafață: 17,7 noduri (32,8 km). Viteza maximă în imersiune: 7,6 noduri (14,1 km). Raza de acțiune: 8.500 mile nautice (15.700 km), la o viteză de croazieră la suprafață de 10 noduri (19 km/oră). În imersiune: 80 de mile nautice (150 km) la o viteză de 4 noduri (7,7 km/oră). Adâncime maximă: 150 metri, deși s-a ajuns și la 250-295 metri. Echipaj: 44-52 ofițeri, subofițeri și marinari. Armament: 4 tuburi lanstorpilă de 533 mm, cu 14 torpile G7 și 26 de mine, un tun naval tip SK C/35 de calibrul 88 mm, mai multe mitraliere antiaeriene (cf. Eberhard Rössler, *The U-boat. The Evolution and Technical History of German Submarines*, London, Cassell Military, 2002, p. 39-41).

⁴ Acesta va reuși cu *U-23* și ulterior cu *U-99* să scufunde în timpul războiului 47 de nave aliate, cu un deplasament de 274.418 t și să avarieze alte cinci, cu un deplasament de 37.965 t, realizând un total de 312.383 t, cea mai mare performanță a unui comandant de submarine între 1939-1945!

⁵ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607 (archival abbreviation for Kriegsmarine documentation).

de Divizia 15 tancuri germană în zona Bir-Chiaf-Chouf⁶. Eșuează o nouă încercare a asediaților din Tobruk de a sparge încercuirea în raionul de luptă al Diviziei italiene *Bologna*. În aceste condiții dramatice se decide ca Flota britanică din Alexandria să intervină⁷.

Eroarea tactică a Flotei britanice din Mediterana. Distrugătoare de escortă cu baza la Alexandria acționaseră din 24 noiembrie 1941 în trei grupe: *HMS Jervis*, *HMS Griffin* și *HMS Decoy*, ca grup de escortă al cuirasatelor *HMS Queen Elizabeth*, *HMS Barham* și *HMS Valiant*, ce plecaseră să sprijine atacul Force "K" din Malta (crucișătoarele *HMS Aurora* și *HMS Penelope*, plus distrugătoarele *HMS Lance* și *HMS Lively*), asupra unor convoaie italiene cu destinația Benghazi; al doilea grup, format din *HMS Farnsdale*, *HMS Avondale*, *HMS Eridge*, efectua o patrulă antisubmarin, iar al treilea, compus din *HMS Kipling*, *HMS Hasty*, *HMS Jackal*, *HMAS Napier* și *HMAS Nizam*, s-a reîntors la ora 22.45 la Alexandria pentru realimentare, revenind a doua zi pentru a completa escorta celor trei cuirasate⁸. Această flotă de linie, cu acronimul de Force "A", aflată sub pavilionul amiralului Sir Andrew B. Cunningham, CinC al *Eastern Med Fleet*, naviga între E și la V de golful Sollum, la 70-100 mile N de aerodromurile inamice din Cirenaica, în cadrul operațiunii ME 5, pentru a bombarda de pe mare forțele germane din *Panzer Gruppe Afrika*, ce declanșaseră în 24 noiembrie un contraatac riscant cu 100 de tancuri între Tobruk și Bardia împotriva Armatei 8 britanice, care păstra poziții defensive⁹. În după amiaza zilei de 24 noiembrie 1941, Force "A" (prima escadră de cuirasate), cu baza la Alexandria-Egipt, formată din navele de linie *HMS Queen Elizabeth* (nava-amiral a British Med Fleet), *HMS Barham* și *HMS Valiant*, cu o escortă de 8 distrugătoare din Escadroanele 7 și 15 distrugătoare, naviga în apropierea țărmului egiptean ca forță de sprijin pentru Force "B", formată din crucișătoare ușoare ce aveau misiunea de a intercepta convoaiele italiene de transport cu destinația Benghazi-Cirenaica¹⁰. A fost o eroare tactică majoră din partea Amiralității de la Londra de a angaja pentru bombardamentul de pe mare cele mai importante nave de război de la baza navală Alexandria și a oferi sprijin în interceptarea unor convoaie inamice nesemnificative, știind că în zonă puterile Axei acționau din punct de

⁶ Leonida Loghin, *Al Doilea Război Mondial. Acțiuni militare, politice și diplomatice. Cronologie*, București, Editura Politică, 1984, p. 183-184.

⁷ Eric Grove (ed.), *Great Battles of the Royal Navy*, Arms and Armour Press, 1994, p. 57.

⁸ ADM 234/335, *Battle Summaries*, No. 18, *Mediterranean Convoys 1941*.

⁹ Jürgen Rohwer, Gerhard Hümmelchen, *Chronology of the War at Sea 1939-1945: The Naval History of World War Two*, Chatham Publishing, 2005, p. 98.

¹⁰ *The Mediterranean Fleet: Greece to Tripoli: The Admiralty's Account of Naval Operations, April 1941 to January 1943*, PRO Kew.

vedere aerian și mai ales dezvoltau lovituri în adâncime cu ajutorul armei submarine. Ziua era calmă, cu soare și o hulă moderată pentru luna noiembrie. În timpul zilei, însă, câteva avioane inamice decolate de la Benghazi au observat forța navală britanică urmărind-o de la o distanță sigură, în afara razei artileriei antiaeriene. Marinarii britanici erau însă la posturi în alarmă de luptă. Așteptau cu nerăbdare să se întoarcă a doua zi dimineața în baza de la Alexandria¹¹.

Spre dimineață, hidrolocatorul submarinului german *U-331*, de sub comanda Oberleutnant zur See, Hans-Dietrich von Tiesenhausen, a detectat zgomote slabe ale acestor nave inamice ce navigau în apropierea litoralului egiptean. Comandantul submarinului a dat imediat ordinul de interceptare, iar în după-amiaza zilei de 25 octombrie 1941 submersibilul german și prima escadră de cuirasate a Flotei britanice din Mediterana au navigat pe cursuri reciproce¹². Pe când se afla în imersiune, echipajul de pe *U-331* aude zgomote de elice și comandantul von Tiesenhausen observă de la înălțimea periscopului în golful Sollum, la ora 15.00, la 10-11 mile marine¹³ distanță, o escadră compusă din trei cuirasate britanice ce navigau în zig zag, în față cu *HMS Queen Elizabeth* (cu steagul amiralului Andrew B. Cunningham, comandantul șef al Flotei britanice din Mediterana), în centru cu *HMS Barham* și *HMS Valiant* în spate, flancate de distrugătoarele *HMS Decoy*, *HMS Hasty*, *HMS Hotspur*, *HMS Jackal*, *HMS Jervis*, *HMS Griffin*, *HMAS Napier* și *HMAS Nizam*¹⁴. În jurul orei 16.00, submarinul german *U-331* ajunge într-o poziție favorabilă de atac.

Cîteva minute mai târziu aparatul ASDIC (sonar) de la bordul distrugătorului *HMS Jervis* a detectat la ora 16.18 ecoul unui submarin inamic la o distanță estimată între 820-1.010 m¹⁵, dar contactul a fost ignorat de ofițerul responsabil deoarece a fost recepționat din cauza unor distorsiuni la un unghi între 40-60 grade, mult prea mare au considerat englezii pentru a fi un submarin, ci mai degrabă un banc de pești (!?)¹⁶. Conform jurnalelor de bord ale distrugătoarelor *HMS Griffin* și *HMS Jervis*, *U-331* a intrat în alte două momente separate în raza sonarului distrugătoarelor britanice din escortă, cu câteva ore înainte, operatorii acestora raportând evenimentul ofițerilor lor superiori¹⁷. Sonarul fiind un dispozitiv relativ nou, semnalele sale la nivelul

¹¹ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

¹² Geoffrey Jones, *Battleship Barham*, London, William Kimber, 1979, p. 225.

¹³ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607.

¹⁴ ADM 234/335, *Battle Summaries*, No. 18, *Mediterranean Convoys 1941*.

¹⁵ ADM 199/160, *Enemy Submarine Attacks on HM Ships*, 1941.

¹⁶ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

¹⁷ Capt. Bob Whinney, *The U-Boat Peril: An Anti-Submarine Commander's War*, Poole, Dorset, Blandford Press, 1986, p. 72.

anului 1941 erau respectate ocazional de echipajele britanice din Mediterana datorită distorsiunilor provocate de salinitatea apei și temperaturile ei ridicate, așa cum a stabilit și echipa de experți ASDIC coordonată de Lt. Cdr. John Mosse din cadrul Comisiei de anchetă instituită de Amiralitate¹⁸.

Cazul distorsiunilor contactelor sonar se va repeta în Mediterana datorită deficiențelor defensivei antisubmarin (A/S) în cazul torpilării navelor *HMS Medway* de *U-332* și *HMS Patridge* de *U-565*¹⁹. În acest context, submarinul german *U-331* trece după 1.200 de metri pe sub ecranul de protecție asigurat de distrugătoarele britanice, reușind să se infiltreze între două distrugătoare din escortă, *HMS Jervis* și *HMS Griffin*, și poziționându-se la 750 m distanță, astfel încât să lanseze atacul asupra navei din frunte, cuirasatul *HMS Queen Elizabeth*. Acesta tocmai a trecut în mare viteză la 90°, așa că Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen și echipajul său este forțat să-și îndrepte atenția asupra celei de a doua nave de linie, aflată la doar 410 m distanță, dimensiunea acesteia umplând complet vizorul circular al periscopului²⁰. Comandantul submarinului nu a putut identifica nava, dar realizase că era fără doar și poate un cuirasat.

Culisele tragediei de după amiază. La ora 16.19, comandantul german a ordonat lansarea torpilelor din toate cele patru tuburi de la o distanță de 375 metri, la o înclinație de 70° și un curs de 295°²¹. Submarinul german a lansat patru torpile G 7. Cu toate acestea, von Tiesenhausen nu și-a putut savura succesul. Lansarea torpilelor a compromis flotabilitatea lui *U-331*, care a urcat la suprafață timp de 45 de secunde din cauza hulei provocate de trecerea cuirasatului *HMS Valiant* și a descărcării simultane a celor patru tuburi lanstorpilă, cele 4 torpile lansate având o greutate totală de 6.432 kg. Chioșcul submarinului *U-331* a ieșit la suprafață pentru 45 de secunde, iar veghea de pe cuirasatul *HMS Valiant* l-a remarcat la 7° tribord și 150 metri distanță²². După lansarea torpilelor de la circa 375 m distanță, *U-331* se afla între *HMS Valiant* și *HMS Barham*. Submarinul german a fost imediat luat la țintă de tunurile “pom-pom” ale navei de linie *HMS Valiant*, care au tras 19 proiectile, fără însă să-l nimorească²³. Cuirasatul britanic a semnalizat imediat lui *HMS Barham*, care naviga în zig zag cu viteza de 17 noduri, la un curs de

¹⁸ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

¹⁹ ADM 199/157 *Torpedo Attacks on HM Ships, 1939-1941*.

²⁰ Eberhard Rössler, *The U-boat. The Evolution and Technical History of German Submarines*, London, Cassell Military, 2002, p. 137.

²¹ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607.

²² ADM 199/160, *Enemy Submarine Attacks on HM Ships, 1941*.

²³ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

290°, să schimbe ruta și s-a îndreptat spre submarin pentru a-l pinta, tunurile “pom-pom” de la tribord deschizând focul asupra intrusului²⁴.

Cuirasatul britanic *HMS Barham* torpilat de submarinul german *U-331* la N de Sidi Barrani în dreptul litoralului egiptean (credit photo: fleet air arm archive 1939-1945/518x246)

Echipajul de pe *U-331* a inundat în grabă tancurile de balast și a dat motoarele la viteză maximă înainte, în timp ce *HMS Valiant* încerca cu bulbul etravei să-i aplice o lovitură de berbec. În ultimul moment, submarinul german alunecă în valuri și uriașul cuirasat trece inofensiv pe deasupra²⁵. *U-331* s-a scufundat sub control, ajungând în imersiune la o adâncime indicată de profundor de 267 m²⁶ (după alte surse 270 m - vezi *Kriegsstatgebücher*, p. 37), cu mult sub adâncimea de proiectare de 150 m, înainte de a se stabiliza fără niciun fel de avarie. Între timp, *HMS Barham* a virat, pentru a evita torpilele. Prima a ratat ținta, dar celelalte trei au percutat carena navei de linie, care nu a mai putut efectua o altă manevră evazivă datorită distanței scurte de lansare a torpilelor germane²⁷. Din această cauză nu a existat timp suficient pentru echipajul cuirasatului *HMS Barham* de efectuare a unei acțiuni de evitare, iar 3 din cele 4 torpile G7 au lovit succesiv mijlocul cuirasatului atât de strâns între turela “Y” și coșul principal, încât au aruncat o singură coloană masivă de apă. Supraviețuitorii indică că trei explozii au fost auzite și una sau mai

²⁴ David Brown (ed.) *The Royal Navy and the Mediterranean: November 1940-December 1941*, vol. II, Naval Staff Histories, Psychology Press, 2002.

²⁵ Lawrence Paterson, *U-Boats in Mediterranean, 1941-1944*, Annapolis, MD., Naval Institute Press, 2007, p. 85.

²⁶ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607.

²⁷ Denis Muskett, RNVR, *Tubal Cain: The Sinking of HMS Barham*, Lewes, Sussex, The Book Guild, 1986, p. 97.

multe torpile au lovit nava sub linia de plutire, între teugă și turela "Y" a tunurilor de calibrul 381 mm²⁸.

Magaziile de muniții ale **cuirasatului HMS Barham** explodează, iar nava de linie se scufundă într-un nor imens în 25 noiembrie 1941 (credit photo: Film still. Oficial photograph FLM 1984 – Imperial War Museums collection no. 5608-07)

Circuitele electrice au căzut, o singură coloană de apă s-a ridicat, nava făcând o bandă accentuată de 40°, apoi s-a înclinat la 90°²⁹. *HMS Barham* s-a rostogolit cu chila perfect echilibrată și pupa în aer³⁰. Timp de un minut, părea să stea în această poziție, apoi la 16.28 s-a înclinat brusc violent, coșul ei lovind suprafața mării câteva secunde mai târziu³¹. O parte a echipajului a reușit să sară în mare, dar după 4 minute, când nava de linie a atins cu coșul apa, s-a produs o explozie gigantică a magaziilor de muniții. Aceasta a sfâșiat vasul de luptă britanic la 4 minute și 35 de secunde după torpilare³², deoarece au detonat magaziile cu muniție pentru tunurile antiaerene QF Mk XVI de 101 mm (4 inch) și a celor de 381 mm (15 inch), ventilate prin tribord și puntea superioară, cuirasatul dispărând într-un nor de fum imens la coordonatele 32° 34' N-26° 24' E³³. Comandantul șef al Flotei britanice din Mediterana, amiralul Sir Andrew B. Cunningham, în momentul atacului servea ceaiul în cabina sa de la bordul cuirasatului *HMS Queen Elizabeth*, când a auzit zgomotul explo-

²⁸ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

²⁹ J. Jones, *op. cit.*, p. 224.

³⁰ Bill Johnson, *HMS Barham*, în "Warship World 5", no. 7, Summer 1996, p. 18.

³¹ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

³² *H.M. Ships Damaged or Sunk by Enemy Action 3rd September 1939 to 2nd September 1945*, London: Director of Naval Construction, Admiralty, 1952.

³³ ADM 199/160, *Enemy Submarine Attacks on HM Ships*, 1941.

ziei. Cunningham s-a repezit pe punte pentru a asista la momentele finale ale navei de linie *HMS Barham*, o imagine pe care a descris-o în autobiografia sa, *A Sailor's Odyssey*, drept “un spectacol oribil și totodată uluitor atunci când realizezi ce înseamnă aceasta”³⁴. Una dintre turelele tunurilor uriașe de calibrul 381 mm a fost aruncată în aer la cel puțin 100 de metri distanță.

Alte bucăți din epavă și resturi umane s-au înălțat în aer fiind împrăștiate pe o suprafață mare. Ultimele două minute din existența echipajului de la bordul cuirasatului *HMS Barham*, inclusiv explozia terifiantă a muniției, au fost înregistrate pe peliculă de film de John Turner, cameraman la *Gaumont British News*, care se afla pe puntea lui *HMS Valiant*³⁵. Cauza exactă a exploziei magaziiilor de muniții nu a putut fi stabilită pe loc din cauza rapidității cu care nava de linie s-a scufundat. Comisia de anchetă a Amiralității britanice, *Royal Navy Court of Enquiry*, întrunită la *HMS Woolwich* în Alexandria, a atribuit explozia gigantică ce a pus în mod funest capăt activității navale a cuirasatului *HMS Barham* datorită pierderii totale a puterii electrice și a incendiului propagat de la magazinele tunurilor antiaeriene de 4 inch (102 mm), care s-a răspândit și a detonat în masă cele 110 t de cordită, adică întregul conținut al muniției (HMP) tunurilor de 15 inch (381 mm)³⁶. Comisia a invocat ipoteza unui incendiu ce ar fi început în interiorul cuirasatului la magazinele de muniții pentru tunurile de 4 inch și ulterior acesta s-a extins la celelalte magazine, inclusiv la cele de 15 inch de la turelele “X” și “Y”³⁷. După ce torpilele au lovit succesiv, sistemele interne de iluminat și de comunicare s-au defectat; ca și în cazul torpilării port-avionului *HMS Ark Royal*, nu s-au putut primi ordine generale, deoarece sistemul de comunicare prin radiodifuziune nu a mai funcționat³⁸. *HMS Barham*, veteran al bătăliei Jutlandei³⁹ și participant în timpul

³⁴ Cunningham of Hyndhope, Admiral of the Fleet Viscount, *A Sailor's Odyssey: The autobiography of Admiral of the Fleet Viscount Cunningham of Hyndhope*, London, Hutchinson & Co., 1951, p. 282.

³⁵ John Turner, *Filming History: The Memoirs of John Turner, Newsreel Camaraman*, London, British Universities Film & Video Council, 2001, p. 63.

³⁶ ADM 1/11948 *Loss of HMS Barham: Report of Board Enquiry*, National Archive.

³⁷ *H.M. Ships Damaged or Sunk by Enemy Action 3rd September 1939 to 2nd September 1945*, London: Director of Naval Construction, Admiralty, 1952.

³⁸ ADM 267/51 *Board of Inquiry into Ark Royal sinking. Documents: Official History of the War at Sea*.

³⁹ Cuirasatul *HMS Barham* făcea parte din clasa *Queen Elisabeth-Fast Battleship Dread-nought*. Această clasă de cuirasate rapide inspirată după planurile amiralului Sir John “Jackie” Fisher a fost lansată la apă în anii Primul Război Mondial și cuprindea cinci unități: *Queen Elisabeth* (nr. fanion 00), *HMS Malaya* (01), *HMS Valiant* (02), *HMS Warspite* (03) și *HMS Barham* (04). O parte dintre aceste cuirasate au participat la marea bătălie navală a Jutlandei din anul 1916, împotriva flotei germane, *HMS Barham* fiind nava-amiral a Escadrei 5 cuirasate din cadrul Grand Fleet. Cu un deplasament nominal de 31.110 t, cu încărcătura completă de 33.790 t, cuirasatul

celui de-al Doilea Război Mondial la confruntările navale de la Dakar (21 septembrie 1940)⁴⁰, Capul Matapan (27-29 martie 1941)⁴¹, bombardamentul de la Tripoli (21 aprilie 1941)⁴², escortarea convoaielor din Gibraltar spre

denumit în onoarea amiralului Sir Charles Middleton, primul baron de Barham, a fost construit la șantierele navale *John Brown & Company* din Clydebank-Scoția și a costat contribuabilii britanici 2.470.113 £. *HMS Barham* a intrat în serviciul Royal Navy în 19 octombrie 1915, având numărul de fanion 04 și următoarele dimensiuni: lungime - 196,2 m, lățime - 27,6 m, pescaj - 10,1 m. Propulsia: 24 de boilere *Babcock & Wilcox III*, 4 grupuri de turbine *Parsons* cu acționare directă, cu puterea instalată de 56.000 CP, ce puteau dezvolta viteza maximă de 24 noduri (44 km/oră) și o autonomie de 5.000 mile marine (9.260 km), la o viteză de croazieră de 12 de noduri (22 km/oră). Capacitate rezervoare: 3.300 t de păcură și 100 t de cărbune. Echipaj standard: 1.184 ofițeri, subofițeri și marinari.

Armament: 8 tunuri MK I de calibrul 381 mm, plasate în patru turele duble "A", "B", "X" și "Y", două la prova, două la pupa, 14 tunuri de calibrul 152 mm Mk XII, 2 x 3 tunuri antiaeriene calibru 76 mm, alte 12 piese a.a. PDR de calibrul 47 mm, 4 tuburi lanstorpilă de 530 mm. Capacitatea rezervoarelor de combustibil: 3.400 t. Blindajul cuirasatului avea grosimi variabile de la 25-76 mm pe punte, la 279-330 mm la turelele tunurilor MK I. De altfel, *HMS Barham* a participat între 31 mai-1 iunie 1916 la bătălia Jutlandei, lansând 337 proiectile de calibrul 381 mm și 25 de 152 mm împotriva navelor germane comandate de contraamiralul Franz von Hipper. La rândul său, *HMS Barham* a fost lovit de 6 obuze inamice care au provocat moartea a 26 de marinari și rănirea altor 46. Cuirasatul *HMS Barham* a suferit începând cu anul 1924 o serie de modificări. Apărarea antiaeriană a fost modernizată, tunurile antiaeriene originale au fost înlocuite cu 8 piese de calibrul 102 mm. Suprastructura pupa și teuga navei de linie *HMS Barham* au fost remodelate între anii 1931-1934 la un cost de 424.000 £, fiind eliminate tuburile lanstorpilă și modificate coșurile pentru a reduce fumul. De asemenea, au fost instalate două sisteme de control al tirului tip HACS Mk. I și adăugate artileriei antiaeriene 4 turele octuple de tunuri "pom-pom" Mk VIII de calibrul 40 mm și punții de comandă mitraliere cvadruple a.a. Vickers 50. Blindajul turelelor principale a fost întărit la o grosime de 127 cm, iar protecția subacvatică îmbunătățită.

Mai târziu, în decembrie 1939, au fost operate modificări la sistemul de apărare antiaeriană secundară prin adăugarea unui lansator cu 20 de rachete UP pe acoperișul turelei B, iar sistemele de control ale tirului HACS Mk I au fost înlocuite cu versiunea îmbunătățită Mk III (cf. Alan Raven, John Roberts, *British Battleships of World War Two: The Development and Technical History of the Royal Navy's Battleship and Battlecruiser from 1911 to 1946*, Annapolis, MD., Naval Institute Press, 1976, p. 197-204; R.A. Burt, *British Battleships, 1919-1939*, Annapolis MD., Naval Institute Press, 2012, p. 78-85.

⁴⁰ War Cabinet, CAB 65/9/19. *Operation Menace*.

⁴¹ *London Gazette*, "Battle of Matapan", Supplement 31 July 1947, p. 3.598.

⁴² *The Mediterranean Fleet: Greece to Tripoli: The Admiralty's Account of Naval Operations, April 1941 to January 1943*, PRO Kew.

Malta (operațiunile *Coat, Collar, și Tiger*)⁴³, la evacuarea trupelor britanice din Creta⁴⁴, deși avea operațională compartimentarea etanș la apă, din cauza rapidității loviturii echipajul nu a putut lua contramăsurile eficiente pentru salvarea sa. Deși protecția subacvatică a cuirasatului *HMS Barham* a fost îmbunătățită în timpul lucrărilor de modernizare din anii 1931-1934 prin montarea unor bulgări anti-torpilă, aceștia fiind proiectați pentru a reduce efectul detonării torpilelor inamice și pentru a îmbunătăți stabilitatea navei de linie prin reducerea pescajului la 9,9 m și lărgirea fascicolului vasului cu aproape 14 m⁴⁵, mărindu-se astfel înălțimea metacentrică a cuirasatului la sarcină adâncă, toate aceste modificări efectuate de inginerii și tehnicienii navaliști britanici s-au dovedit inutile în fața unei lovituri succesive cu trei torpile.

În naufragiul cuirasatului *HMS Barham* la 60 de mile NN-E de Sollum, din totalul de 1.258 (alte surse indică 1.311)⁴⁶ membri ai echipajului, 862 au fost uciși, inclusiv comandantul navei, căpitanul Geoffrey Clement Cooke, iar alți 396 au supraviețuit, printre care viceamiralul Henry Pridham-Wippell și 15 ofițeri, care au fost salvați de distrugătoarele *HMS Hotspur* și *HMAS Nizam*⁴⁷. Datorită vitezei cu care s-a scufundat *HMS Barham*, au pierit 862 de ofițeri, subofițeri și marinari, inclusiv doi care au murit din cauza rănilor după ce au fost salvați, ceea ce însemna un procent de 70% din întregul echipaj. Echipajul distrugătorului *HMS Hotspur* a salvat 337 supraviețuitori, printre care și pe viceamiralul Pridham-Wippell, în timp ce distrugătorul australian *HMAS Nizam* a salvat restul de supraviețuitori ai naufragiului cuirasatului *HMS Barham*⁴⁸. Alte patru distrugătoare britanice căutau încă supraviețuitori când s-a produs un atac aerian de la mare înălțime a bombardierelor Axei, dar fără să se înregistreze vreun succes.

Avatarurile submarinului german U-331. Între timp, *U-331* a plonjat în imersiune. La bordul lui s-a întâmplat ceva straniu cu ecartamentul de adâncime: în timp ce submarinul german se scufunda, acul profundorului indica o adâncime inexplicabil de lentă de 76 de m, ceea ce nu constituia o situație periculoasă, deoarece adâncimea maximă de siguranță la care putea ajunge submarinul era de 150 m. Totuși echipajul simțea altceva. Comandantul a cerut verificarea unui al doilea indicator de adâncime, iar anunțul făcut a îngrozit întregul echipaj german: *U-331* ajunsese la o adâncime fără precedent

⁴³ ADM 234/335, *Battle Summaries*, No. 18, *Mediterranean Convoys 1941*.

⁴⁴ *Letter and Proceedings. Operatins of Crete 19th-23rd May, 1941*, by Rear Admiral Glennie, June 4th, 1941.

⁴⁵ A. Raven, J. Roberts, *op. cit.*, p. 198-200.

⁴⁶ B. Johnson, *op. cit.*, p. 19.

⁴⁷ *The Mediterranean Fleet: Greece to Tripoli: The Admiralty's Account of Naval Operations, April 1941 to January 1943*, PRO Kew.

⁴⁸ ADM 199/160, *Enemy Submarine Attacks on HM Ships*, 1941.

de 250 m⁴⁹, cu peste 100 de metri de adâncimea de siguranță. Deși profundorul arăta că s-a oprit la 250 m, echipajul a simțit că nava a continuat să coboare până la 267 m⁵⁰. A fost o situație periculoasă ca adâncimea de scufundare de siguranță să depășească 120 m, ceea ce ar fi dus conform specificațiilor producătorului la strivirea carenei submersibilului de tip VII C din cauza presiunii⁵¹.

Tensiunea era maximă în rândul echipajului. La 28 de ani, Oberleutnant zur See, Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen⁵², era cel mai experimentat membru al echipajului și cel mai în vârstă, restul marinarilor de la bordul lui *U-331* având o medie de vârstă de 21 de ani și multe temeri. Puteau muri din cauza lipsei de oxigen dacă submarinul nu mai revenea la suprafață, iar datorită presiunii imense carena navei putea să cedeze, ceea ce ar fi dus la pierirea întregului echipaj. De asemenea, se așteptau să fie atacați de distrugătoarele britanice cu grenade antisubmarin. Apropierea înot a supraviețuitorilor de pe *HMS Barham* de celelalte nave de escortă a împiedicat însă distrugătoarele britanice să atace cu încărcături explozive de adâncime, permițând astfel lui *U-331* să intre în imersiune și să se deplaseze ulterior încet spre N. La ordinul comandantului Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen,

⁴⁹ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607.

⁵⁰ E. Rössler, *op. cit.*, p. 139.

⁵¹ L. Paterson, *op. cit.*, p. 86.

⁵² Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen s-a născut în 22 februarie 1913 la Riga, în Imperiul Țarist, fiind membru al familiei de nobili germani Tiesenhausen din Baltica. În 8 aprilie 1934, tânărul cadet Hans-Dietrich din *Reichsmarine* (denumită de la 1 iunie 1935 *Kriegsmarine*), este repartizat în cadrul Divizionului Baltic din Stralsund. Promovat locotenent, activează din 1937 la bordul crucișătorului ușor *Nürnberg* și participă la operațiuni de patrulare în apele spaniole în timpul războiului civil. La 1 aprilie 1939 este avansat lt. maj. și se transferă la arma submarine. După absolvirea cursurilor, este încadrat în decembrie 1939 la bordul submarinului costier *U-23* de tip IIB, comandat de celebrul as Otto Kretschmer.

În primele sale trei misiuni de patrulare în Atlantic echipajul lui *U-23* obține câteva succese, reușind să scufunde 5 vase aliate cu un deplasament de 27.000 t și distrugătorul *HMS Daring* în apele norvegiene. În 31 martie 1941, von Tiesenhausen este numit comandant al submarinului *U-331* de tip VIIC. Plecând de la Kiel în 2 iulie 1941, submarinul efectuează o misiune de rodaj pe ruta Azore la mijlocul Atlanticului, apoi revine, în 19 august 1941, la baza din Lorient. Înainte de a prelua comanda *U-331*, von Tiesenhausen era deja un erou decorat cu *Crucea de fier* clasa a II-a, clasa a I-a, precum și cu *U-bootskriegsabzeichen* (cf. Bodo Herzog, *Von Russland nach Canada: Ein vergessener U-boot Kommandant - Kapitänleutnant Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen (1913-2000) zum Gedächtnis*, în "Militaria 5", no. 2, 2001, p. 53-59; ADM 1/10667 *Loss of HMS Daring by Enemy Action: Reports of HMS Thistle and Ilex*; ADM 199/157 *Torpedo Attacks on HM Ships, 1939-1941*).

echipajul a reechilibrat nava cu ajutorul tancurilor de balast, germanii fiind uimiți că au supraviețuit în adâncurile letale ale Mediteranei. În cele din urmă *U-331* a scăpat de inamicul de deasupra și de presiunea din adâncuri, urcând la suprafață la ora 20.39⁵³.

Nefiind atacat de distrugătoarele britanice cu încărcături explozibile de profunzime, submarinul german *U-331* a navigat pe un curs de 300° spre portul de origine Salamis din Grecia, unde va ajunge în 3 decembrie 1941. Odată scăpat de urmăritori, comandantul von Tiesenhausen a transmis la ora 21.13 superiorilor săi din Flotila 23 un mesaj scurt în codul *Enigma*, cu următorul text: "1619 Qu. CO 6855 Schlachtschiff torpediert. Tiesenhausen"⁵⁴, ce însemna că a torpilat o navă de linie din clasa *Queen Elizabeth*, dar nu este sigur cât de gravă este situația pentru nava pe care a lovit-o. Consecințele haotice ale naufragiului lui *HMS Barham* l-au împiedicat pe von Tiesenhausen să cunoască rezultatul atacului său. Exploziile rapide ale torpilelor au fost auzite în interiorul submarinului *U-331*, dar comandantul german nu avea nicio cunoștință despre soarta cuirasatului atacat⁵⁵.

Ulterior el a transmis superiorilor săi mesajul că a torpilat o navă de linie britanică cu rezultate necunoscute, mesaj interceptat de spărgătorii de coduri britanici de la Bletchley Park⁵⁶. Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen nu a fost sigur de rezultatele atacului submarinului său și în raportul său oficial a notat că a lovit un cuirasat din clasa *Queen Elisabeth* cu o torpilă. Câțiva ani mai târziu, căpitanul lui *U-331* rezuma prin câteva cuvinte situația de a fi scăpat de inamicii de la suprafață și de adâncimile letale de mai jos: "În astfel de momente nu vorbești. Ești bucuros să fi norocos și să fi în viață"⁵⁷. Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen a așteptat primele știri ale Amiralității britanice cu privire la scufundarea unei nave de linie, deoarece deși auzise detonarea torpilelor nu a știut ce vas de război atacase. El a raportat vice-amiralului Karl Dönitz că a torpilat un cuirasat, dar atunci când a intrat în imersiune a fost mai preocupat de salvarea submersibilului decât de identificarea inamicului de la suprafață. În conformitate cu protocolul uzual, comandantul submarinului *U-331* a transmis mesajul folosind dispozitivul de cifrat *Enigma*⁵⁸, fără să știe că britanicii de la *Government Code and Cypher School*

⁵³ B. Herzog, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁴ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607. 1619 Qu. CO 6855 Cuirasat torpilat. Tiesenhausen.

⁵⁵ G. Jones, *op. cit.*, p. 229.

⁵⁶ Clay Blair, *Hitlers U-Boat War: The Hunters 1939-1942*, London, Cassell & Company, 2000, p. 133.

⁵⁷ B. Herzog, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁸ *War Diary of U-331, Patrol of 12 November-3 December 1941*: PG (Pinched German) 30402, NHB, reel 1, 098, p. 607.

(GC&CS) din Bletchley Park decodificau mesajul său la fel de repede ca superiorii săi. Știrile despre scufundarea unei asemenea nave de linie au lipsit și în lipsa unor dovezi Dönitz, comandantul armei submarine *U-bootewaffe*, a trimis echipajului *U-331* un mesaj în care aprecia atacul ca fiind ”foarte satisfăcător”⁵⁹. Această situație a determinat din rațiuni de stat Amiralitatea britanică să nu anunțe vestea scufundării cuirasatului *HMS Barham* chiar și pentru familiile membrilor echipajului care au pierit în naufragiu.

O masivă operațiune britanică de intoxicare informatică. Când Amiralitatea de la Londra și White Hall și-au dat seama că germanii nu știau de distrugerea cuirasatului *HMS Barham* au realizat oportunitatea de a induce în eroare inamicul și de a proteja moralul populației. Consiliul Amiralității a decis cenzurarea informației cu privire la scufundarea cuirasatului *HMS Barham*⁶⁰. În încercarea de a ascunde de germani scufundarea, imediat după pierderea în Marea Mediterană a portavionului *HMS Ark Royal*, Consiliul Amiralității de la Londra a cenzurat toate știrile cu privire la torpilarea și scufundarea lui *HMS Barham*. În 27 noiembrie 1941, la două zile după torpilarea și scufundarea cuirasatului *HMS Barham*, Winston Churchill a transmis un mesaj premierului australian John Curtin pentru a descrie obiectivele campaniei de cenzură: “(...) pierderea lui *HMS Barham* este păstrată în mod strict secret în prezent, deoarece inamicul pare să nu știe, iar evenimentul dacă este făcut public ar încuraja doar Japonia”⁶¹ (aluzie la tendințele expansioniste nipone în Asia de S-E). La trei zile după pierderea lui *HMS Barham*, modernul cuirasat *HMS Prince of Wales* și crucișătorul de bătaie *HMS Repulse* ajung la baza navală Singapore pentru a descuraja tendințele beligerante ale Japoniei în Asia de S-E. Londra a conceput rapid o masivă operațiune “psy-op” de intoxicare informatică pe fondul pierderilor navale masive din Atlantic și Marea Mediterană, la care se vor adăuga din 10 decembrie 1941 cele din Marea Chinei de Sud. În mai puțin de trei săptămâni cele două cuirasate britanice rămase în Marea Mediterană, *HMS Queen Elizabeth* și *HMS Valiant*, din cadrul *Force “A”* vor fi minate și grav avariate la ancoră în baza din Alexandria în atacul scafandrilor italieni din unitatea de elită *X MAS*⁶². Operațiunea de dezinformare pregătită de Londra a cuprins mai multe etape, pentru a împiedica adevărul să ajungă la opinia publică britanică sau la decidenții militari ai puterilor Axei. O măsură extraordinară a inclus tipărirea și trimiterea de cărți poștale cu urări de Crăciun și Anul Nou pentru familiile membrilor echipajului navei de război scufundate, chiar și celor care au pierit. De asemenea, au fost utilizate metode tradiționale de înșelăciune prin intermediul presei.

⁵⁹ B. Herzog, *op. cit.*, p. 58.

⁶⁰ B. Johnson, *op. cit.*, p. 20.

⁶¹ PREM 163/3 Public Record Office.

⁶² ADM 199/157 *Torpedo Attacks on HM Ships, 1939-1941*.

În 8 ianuarie 1942, amiralul Andrew Cunningham îi asigura pe cititorii ziarului *Glasgow Herald*, într-un articol intitulat *Totul e bine pentru Royal Navy în Marea Mediterană*, că ”navele sale de linie vor lupta pe termen lung”⁶³, apreciere optimistă ce nu reflecta deloc situația reală, deoarece British Med Fleet a pierdut doar în trei săptămâni în Mediterana, în intervalul 25 noiembrie-19 decembrie 1941, cuirasatele *HMS Barham* (scufundat de *U-331*), *HMS Queen Elizabeth* și *HMS Valiant* (grav avariate de atacul unității de comando subacvatic italiene *Decima MAS*), nemaiaivând la dispoziție timp de 6 luni nicio navă de linie⁶⁴.

Campania de cenzură s-a extins și la statisticile lunare *Supply and Production Naval* ale Amiralității de la Londra. Aceste documente oficiale menționau numărul și tipurile de nave de război britanice comandate, lansate, avariate și distruse pentru fiecare lună în timpul războiului. Datele oficiale privind aprovizionarea și producția de război pentru noiembrie 1941 nu au prezentat pierderea cuirasatului *HMS Barham*, deși statisticile din decembrie au înregistrat scufundarea de către japonezi la Kuantan a cuirasatului *HMS Prince of Wales* și a crucișătorului de bătălie *HMS Repulse* în Marea Chinei de Sud. Deoarece aceste documente au fost transmise la toate bazele Royal Navy, toate urmele pierderii cuirasatului *HMS Barham* trebuiau eliminate. Cu o întârziere de câteva săptămâni, Ministerul de Război (*War Office*) a anunțat rudele membrilor echipajului de pe *HMS Barham* care au pierit în atacul efectuat de submarinul *U-331*, la care au adăugat o cerere specială de păstrare a secretului de stat: scrisorile de notificare cu privire la pierderile de vieți au inclus un avertisment de a nu se discuta despre pierderea lui *HMS Barham* cu nicio persoană, menționându-se că “această informație a evenimentului care a dus la pierderea vieții soțului tău nu trebuie să fie cunoscută de inamic până când nu va exista un anunț oficial”⁶⁵. Familiile devastate, fără îndoială, de veștile primite, au fost împiedicate astfel să anunțe public pierderile suferite, inclusiv rudelor apropiate.

Deoarece torpilarea și naufragiul cuirasatului *HMS Barham* a avut loc după amiaza, în 25 noiembrie 1941, în prezența multor echipaje ale navelor de război britanice, a fost una din cele mai înregistrate și investigate dezastre navale din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Un corespondent al agenției *Reuters*, care a asistat la torpilarea și explozia cuirasatului, a notat mai târziu: “A fost ceva de genul care se vede doar în filme”⁶⁶. Analogia sa nu era

⁶³ Cunningham, *op. cit.*, p. 284.

⁶⁴ *H.M. Ships Damaged or Sunk by Enemy Action 3rd September 1939 to 2nd September 1945*, London, Director of Naval Construction, Admiralty, 1952.

⁶⁵ Graeme Donald, *Loose Cannons: 101 Things They Never Told You About Military History*, Oxford, Osprey, 2009, p. 48.

⁶⁶ *HMS Barham in Hard Lying*, în ”The V & W Magazine”, no. 11, June 2001, p. 18-20.

departe de adevăr deoarece cameramanul britanic John Turner din cadrul *Gaumont British News* a filmat pe peliculă ultimele două minute ale tragediei lui *HMS Barham*. La scurt timp după scufundarea cuirasatului, Turner a fost nevoit să predea pelicula celor de la *Royal Navy* care au ținut-o la secret până în 1945⁶⁷. Astăzi filmul realizat de John Turner despre torpilarea și explozia navei de linie britanice este unul din cele mai captivante scurt metraje ale celui de-al Doilea Război Mondial. În cele din urmă, în urma frecventelor comentarii în limba engleză difuzate de Radio Berlin, Amiralitatea de la Londra a anunțat oficial în 27 ianuarie 1942 pierderea cuirasatului *HMS Barham*, explicând acest lucru prin faptul că era clar că în acel moment puterile Axei nu știau că nava a fost scufundată și că este important să fie efectuate unele dispoziții înainte ca pierderea unei nave de război importante să fie făcută publică.

Abia la 63 de zile distanță, în 27 ianuarie 1942, într-un comunicat oficial Amiralitatea de la Londra a admis scufundarea cuirasatului *HMS Barham* și a descris circumstanțele în care au pierit 862 de ofițeri și marinari, care au confirmat faptul că *U-331* a fost submarinul care reușise acțiunea⁶⁸. A doua zi, Hans-Dietrich Freiherr von Tiesenhausen, promovat Kapitänleutnant, a fost decorat cu *Ritterkreuz (Crucea de Fier)* în grad de Cavaler. Între căpitanii de *U-boot*, această înaltă distincție a ajuns un pretext al glumelor pentru vindicarea unui gât bolnav și inflammat, spunându-se că cel mai bun medicament care trebuie administrat în cazul durerilor de gât este panglica în culorile roșu, alb și negru ale *Crucii de Cavaler*⁶⁹. *HMS Barham* a fost scufundat în 25 noiembrie 1941. Ca o ironie a destinului, la aproape un an, în 17 noiembrie 1942, acționând în apele Mediteranei la N de Alger, în timpul desfășurării operațiunii *Torch*, submarinul german *U-331* comandat de Kapitänleutnant Hans-Dietrich von Tiesenhausen a fost grav avariat cu bombe de profunzime de un bombardier Lockheed *Hudson* al RAF.

Deși echipajul a semnalat dorința de a abandona submersibilul și a se preda ridicând un steag alb, deoarece de el se apropia distrugătorul *HMS Wilton*, *U-331* a fost atacat însă cu tunurile și torpila de un avion-torpile *Fairey Albacore*, decolat de pe puntea portavionului *HMS Formidable*⁷⁰. Submarinul german s-a scufundat, comandantul baron von Tiesenhausen fiind unul din cei 17 supraviețuitori ai echipajului, restul de 32 de marinari pierind în naufragiul navei. Pentru Hans-Dietrich von Tiesenhausen au urmat 3 ani de prizonierat în Marea Britanie și Canada. În 1947 s-a întors în Germania, unde a lucrat ca

⁶⁷ J. Turner, *op.cit.*, p. 67.

⁶⁸ *H.M. Ships Damaged or Sunk by Enemy Action 3rd September 1939 to 2nd September 1945*, London, Director of Naval Construction, Admiralty, 1952.

⁶⁹ Gordon Williamson, *Knight's Cross Oak - Leaves Recipients 1941-45*, Oxford, Osprey Publishing, 2005, p. 10-11.

⁷⁰ G. Jones, *U Boat Aces and Their Fates*, London, William Kimber, 1988, p. 73.

tâmplar, dar în toamna anului 1951 a emigrat în Canada unde și-a trăit restul vieții sale activând ca designer de interior. A murit în 17 august 2000 la vârsta de 87 de ani, în West Vancouver-Canada⁷¹. În 1957, un grup de veterani din echipajul cuirasatului *HMS Barham* au fondat *HMS Barham Survivors Association*. În fiecare an, supraviețuitorii și rudele lor se reunesc în Portsmouth la o cină unde toastează în amintirea navei și a celor care au murit. Un participant surprinzător la primele reuniuni ale *Asociației HMS Barham* a fost comandantul lui *U-331*, Hans-Dietrich von Tiesenhausen, care a supraviețuit războiului și a rămas bun prieten cu cdr. J.A.J. Dennis⁷², în 1941 locotenent pe distrugătorul *HMS Griffin* din ecranul de escortă al cuirasatului *HMS Barham*.

Pearl Harbor în variantă britanică. Începând cu 10 noiembrie 1941, precum și pentru următoarele 40 de zile, forțele Germaniei, Italiei și Japoniei au scufundat în operațiuni combinate portavionul *HMS Ark Royal*, portavionul de escortă *HMS Audacity*, cuirasatele *HMS Prince of Wales* și *HMS Barham*, crucișătorul de bătalie *HMS Repulse*, crucișătoarele ușoare *HMS Dunedin*, *HMS Neptune* și *HMS Galatea*, și au avariat grav alte două cuirasate, *HMS Queen Elizabeth* și *HMS Valiant*. Trebuie remarcat că nu toate atacurile au avut loc în Mediterana sau că au fost rezultatul direct al acțiunilor *U-boot*. Numai *HMS Ark Royal*, *HMS Barham* și *HMS Galatea* au fost torpilate și scufundate de către submarinele germane în bazinul Mării Mediterane, la fel *HMS Audacity* în Atlantic⁷³. Un alt cuirasat britanic, *HMS Royal Oak*, din clasa *Revenge*, a fost torpilat și scufundat la ancoră în rada bazei navale Scapa Flow în 14 octombrie 1939⁷⁴ de către submarinul german *U-47* (cdt. Kapitänleutnant Günther Prien, supranumit în Kriegsmarine “Taurul de la Scapa Flow”). *HMS Barham* rămâne însă cu tristul record de a fi singurul cuirasat britanic scufundat în marș de un submarin în perioada celui de-al Doilea

⁷¹ B. Herzog, *op. cit.*, no. 3, 2001, p. 84-87.

⁷² Cdr. J.A.J. Dennis, *Memoirs of Cdr. J.A.J. Dennis*, Imperial War Museum IWM 95/5/1.

⁷³ Portavionul de escortă *HMS Audacity* a fost torpilat și scufundat în 21 decembrie 1941, pe când însoțea convoiul HG 76, de către submarinul german *U-751*, sub comanda Kapitänleutnant Gerhard Bigalk, la coordonatele 43° 45' N-19° 54' V, la V de Capul Finistere. Prima torpilă a lovit sala mașinilor, iar următoarele două bunkerele cu benzină de avion, portavionul *HMS Audacity* scufundându-se în 70 de minute. Deși propaganda germană a prezentat succesul ca distrugerea unui portavion din clasa *Illustrious*, de 23.000 t, în realitate *HMS Audacity* avea un deplasament de 12.000 t, fiind de fapt vasul comercial german *Hannover* capturat în martie 1940 de britanici, în Oceanul Indian. Nava a purtat diverse nume: *Sinbad*, *Empire Audacity*, *HMS Empire Audacity* și în cele din urmă, după reconvertire, *HMS Audacity*. Ca portavion de escortă avea în dotare 6 avioane operaționale și 8 de rezervă (cf. ADM 199/160, *Enemy Submarine Attacks on HM Ships*, 1941).

⁷⁴ ADM 199/157 *Torpedo Attacks on HM Ships*, 1939-1941.

Război Mondial. În acest context, trebuie înțeleasă acțiunea de cenzură a Amiralității britanice care a ascuns opiniei publice pierderea cuirasatului *HMS Barham* și a celor 862 de marinari din cadrul echipajului pentru a proteja moralul populației⁷⁵.

Rudele marinarilor decedați au fost notificate după câteva săptămâni, dar li s-a cerut să păstreze secretul până se va face anunțul oficial. La mijlocul lunii ianuarie 1942, OKW a realizat că *HMS Barham* a fost scufundat, ceea ce a silit Amiralitatea de la Londra să informeze în 27 ianuarie 1942 presa despre acest dezastru și să explice motivele. Amploarea pierderilor navale din această perioadă a făcut în opinia istoricilor ca Marea Britanie să cunoască propria sa versiune la *Pearl Harbor*. În timpul acestor 40 de zile (10 noiembrie-20 decembrie 1941), dominația Royal Navy în Mediterana a fost astfel paralizată. British Mediterranean Fleet nu a mai fost în măsură să furnizeze sprijinul atât de necesar Armatei 8 britanice și ofensivei *Crusader*, așa că englezii au fost nevoiți să se retragă din Libia, *Panzer Gruppe Afrika* și viitorul general-feldmarschall Erwin Rommel au scăpat din impas la El Agheila, iar campania în deșertul nord-african a continuat alți doi ani.

⁷⁵ B. Johnson, *op. cit.*, p. 20.